

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፰

ዝቐጸለ...

“አቐዲምና ‘ሕጊ እንዳባ’ ኸንብል ከሎና ‘ሕጊ’ ምንባሩ ምፍላጥ የድሊ፣ እዙይ ማለት ድማ፣ ከም ባህልን ልማድን ኮይኑ ናይ መውሰብን ውርስን ጥራይ ዘይኮነስ ኣብ ሞትን ሕይወትን ድማ ዚምልከት እዩ ዝነበረ። ንኣብነት ብፍላጥ ኮነ ብድንገት ነፍሲ ዘሕለፈ ብሕጊ ንኺቐጸዕ፣ ወይ ንቤተ-ሰብ ንምትዕራቕ፣ ናይ ጋር ነብሲ ብምኸፋል ከይተረፈ ዚሰርዕ ነበረ። ሎሚ ኣብ ኩሉ ፍሉጥ ክኸነሉ ዝኸኣለ ምኸንያት ድማ ፈለማ ‘ሕጋዊ’ ኾይኑ ብአዋጅ ስለ ዝተሰርዐን፣ ዝተሓገን እዩ። ታሪኽ አማጸጽእኡ ንምፍላጥ ድማ ኣብ ኤርትራ ሕጊ ዝሓገጉ ገዛእቲ እንመን ነበሩ ምባል የድሊ። ‘ሕጊ እንዳባ’ ደ’አሞ ብጣልያንዶ ብእንግሊዝ ዝተሓገገ መሲሉካ፣ ቀደም ብቐድሚኦም እተሓገገ እኮ እዩ!”

“ሕጊ እንዳባ ብቐድሚኦም እንግሊዝን ጣልያንን ጥንታዊ ንምኳኑስ አየጠራጥርን፣ ግን ነዚ ሕጊታት መን ሓገጡ፣ መጀመርታኡኸ ኻበይ መጻ ኢልና ንምፍላጥዶ ይክኣል?”

“ወደይ፣ ካህናት ቃል-ኪዳን ኪኣስሩ ኸለው ጽን ኢልካ እንተ ሰሚዕኻዮም፤ ‘ሕግን ከም ወልደ-ሥላሴ፣ ስርዓትን ከም አምሃ’ ኢሎም እዮም ቃል-ኪዳን መውሰብ ዚኣስሩ። ‘ሕጊ እንዳባ’ ድማ ብዘበን እዞም ክልተ መራሕት ትሓገጉ ብዘበን ደጊያት ሰባጋድስ ኩሉ ስለ ዝተሰርዐን፣ ዝጸንዐን እዩ ባህልን ልማድን ንምኳን ዝኸኣለ።”

“ኣባይ ቀሺ፣ ብዛዕባ ደጊያት ሰባጋድስ ሹም ዓጋሜ ሰሚዐ ኣለኹ፣ ወልደ-ሥላሴን፣ አምሃን ኪበሃል ግን ኣይሰማዕኹን፣ እንታዎት እዮም፣ እስኪ ብዛዕብኣቶም ንገሩኒ?”

“በል ካህናት ቃል-ኪዳን ኪኣስሩ ኸለው ጽን ኢልካ ስምዓዮም፤ ወልደ-ሥላሴ ማለት፣ ራእሲ ወልደ-ሥላሴ፣ አምሃ፣ ወደም ደጊያት አምሃ እዮም። ኣቦን ወድን ነበሩ እሞ፣ ራእሲ ወልደ-ሥላሴ ንኤርትራ፣ ንመረብ ምላሽ ጥራይ ዘይኮነስ ኣብ ብዘሎ ኣሎውሃ ምላሽ፣ ንብምሉኡ ትግራይ-ትግራይ ዝተሸሙ ገዛኢ ነበሩ። ብዘበን ክልቲኦም ሰባት ዝተሓገገን ዝተሰርዐን ስርዓታትን እዩ ድማ ‘ሕጊ እንዳባ’ ዚብሃል።”

“ነዙይ እንታይ መረድኢ ይርከብ?”

“ነዙይ ዘረጋግጽ መረዳእታ ስርዓት ሕዝቢ ትግራይ ኣብ ጊዜ መርዓ ኾነ ኣብ ውርሲ እንተ ረኤና ከም ናይ ኤርትራ እምበር ብዙሕ ፍልልይ የብሉን። ኣብ መውሰብ፣ ኣብ ውርሲ መራት፣ ኩሉ ውሉድ ማዕረ-ማዕረ እዩ ዚካፈል። ፍትሕ እንተመጸውን ሰበይቲ ካብ ንብረት ቤታ ብጽሒታ ሒዛ ድኣ እምበር ጥራይ ኢዳ ኣይትኸይድን። ወለዲ እንትሞቱ እውን ካብ ርስቲ ግራታ፣ ምስ ኣሕዋታ ማዕረ-ማዕረ እዩ እትካፈል።”

“ካልእ ድማ ኣብ ትግራይ ዋሕስ ንምቐጻር፣ ‘ኣይተ ኸስቶ ንኸስቶ ትወሓሶዶ?’ ኢሉ ኺጥየቕ ከሎ፣ ‘እወሓስ’ ይብል፣ ‘መን ይሙት?’ ‘ንጉሥ ይሙቱ!’ ኢሉ ይምሕል፣ ኣብ ኤርትራ ድማ ዳርጋ-ዳርግኡ እዩ፣ ቁሩብ ፍልልዩ ንሕና፣ ‘መንግሥቲ ይሙት!’ ኢና እንብል። ኣብ ዓዲ አምሓራ ግን ስም ንጉሥ ጸዊያም፣ ‘ኃይለሥላሴ ይሙት’ እዮም ዚብሉ። ኣብ ኤርትራን ኣብ ትግራይን ግን ስም ንጉሥ ኣይጽዋዕን። ከምኡ ብተማሳሳልነቱ ዚሕብር ብዙሕ መረድኢታት ኣሎ።”

“እቲ ‘ንጉሥ ይሙት’ ወይ፣ ‘መንግሥቲ ይሙት’ ዚብል ፍልልዮኽ ንምንታይ እዩ?”

“መቐም ፍልልዩ ናይ ልማድ ነገር እዩ ዚመስል፣ ግን ንሓድ-ሓደ ለባማት ተጋሩ እንተ ጠየቐካ፤ ንምንታይ ኢኹም ትግራይ ‘ንጉሥ ይሙቱ’ ኢልኩም እትምሕሉ፣ ኣብ ኤርትራ ‘መንግሥቲ ይሙት’ ኢና እንብል እንተ በልካ፣ ‘ንጉሥ እንተ ሞተ ብንጉሥ ይትካእ፣ መንግሥቲ እንተ ሞተ ግን ሃገር ትግኑ፣ ሕዝቢ ይጠፍእ፣ ስለዚ ንጉሥ ደኣ ይሙት እምበር መንግሥቲስ ኣይሙተና...’ ኢሎም ይመልሱ።”

“ንምንታይከ ደኣ እዩ፤ ‘ሕግን ከም ወልደ-ሥላሴ ስርዓትን ከም ኣምሃ’ ተብሂሉ ናይ እቲ ሓደን ሕጊ፣ ናይ እቲ ኻልኣይን ድማ ስርዓት ኮይኑ ተፋላልዩ ዚጽዋዕ?”

“ራእሲ ወልደ-ሥላሴ ገዛኢ ትግራይ ትግሪኛ፣ ገዛኢ ናይ ብዙሎ ኣሎውሃ ምላሽ ስለ ዝነበሩ ሕጊ ንምሕጋግን ኣዋጅ ንምእዋጅን ኩሉ በቐዖም እዮም። ድጊያት ኣምሃ ግን ስርዓት ቤተሰብ ንምስራዕ ደኣ እምበር ሕጊ ሓጊጎም፣ ኣዋጅ ኣይኣውጁን። እቲ ሕጊ ዚብሃል ናይ ሞትን ናይ ሕይወትን ዝኾነ ኹሉ እዩ። እቲ ስርዓት ዚብሃል ድማ ናይ ቤተሰብ ቃል ኪዳን፣ ናይ ፍትሕ፣ ናይ ውርሲ ዘመሰለ ናይ ቤተሰብ ጉዳያት ዘበለ ኹሉ ዝሰርዕዎ ስርዓታት እዮ።”

“ኣቦይ ቀሺ፣ እሞ እዙ ነገር እዙይከ ታሪኹ ብዙሓት ኤርትራውያን ይፈልጡዎዩ?”

ይቐጽል...